

MARCÒLIC

Lilium martagon L.

[1753, Sp. Pl. : 303] $2n = 24$

LILIUM MARTAGON L.: imatge de THOMÉ, OTTO WILHELM

foto: JEAN-CLAUDE CALAIS

foto: THIERRY RAVAYROL

foto: LILIANE ROUBAUDI

NOMS POPULARS

Alemanys:	Türkenbund/ Türkenbund-lilie
Anglès:	Martagon lily / Martagon / Turk's cap lily
Àrab:	زنبق بنفسجي
Aragonès:	azuzena de puerto, azuzena silbestre, lidio, azucena silvestre, martagón.
Basc/Euskera:	citogorria, zitogorri, zitori, zitori gorri, zitori gorria, zitori-gorri, zitorigorria.
Castellà:	martagón/ <u>azucena silvestre</u> / lirio atigrado / lirio llorón / lirio silvestre/ ajo de antojil/ ajo de antosil/ azucena / azucena de Almodóvar/ flor de un día/ lirio bravo/ lirio navarro/ samarro.
Català:	<u>marcòlic</u> , lliri morat, marcòlic vermell, consolda, marcori, mariòli.
Danès:	Martagon-lilje / Krans-lilje
Eslovac:	Lalia zlatohlavá
Eslovè:	Lilija turška / Turška lilija / Zlati klobuk
Finlandès:	Varjolilja
Francès:	Lis martagon
Gal·lès:	Lili fartagon/ Llysiau martagon
Gallec:	<u>cangorea</u> , lirio martagón, lírio-mártago, martagón, perendos, perendoso, perendós, prendehueso, prendoa, prendoso, prendueso, prendóa, prendós, solda consolda, soldaconsolda.
Holandès:	Turkse lelie
Hongarès:	Turbánliliom
Islandès:	Túrbanlilja
Italià:	Giglio martagone
Japonès:	マルタゴンリリー
Norueg	Krøll-lilje
Persa/Farsi:	سوسن سرخ
Polonès:	Lilia zlotogłów
Portuguès:	Martagão, bordões de São José, cangorea, lirio amarelo, lirio-martagão, lírio, lírio-mártago, <u>martagão</u> , perendós, prendoso, prendóa, sinais.
Rus:	Лилия кудреватая/ Лилия кавказская / Лилия лесная / Саранка кудреватая / Царские кудри
Serbi:	Шумски љиљан / Šumski ljiljan
Suec:	Krollilja
Turc:	Türk zambağı/ İstanbul zambağı
Тхес:	Lilie zlatohlavá/ Lilie zlatohlávek
Ucraïnès:	Лілія лісова
Xinès:	欧洲百合

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Les Liliàcies es distingeixen per tenir les flors dialipètales superovàriques diplostèmones (estams en nombre doble al dels pistils), essent les flors regulars, de simetria trímera, la corol·la no sepaloide, el fruit en càpsula, els pètals sense un nervi central acolorit diferentment, la càpsula triangular i les flors disposades en umbel·la o en caparró. Dins la família, **Allium** té l'estil ginobàsic (connectat al receptacle), no terminal. I dins el gènere, *Lilium martagon* es distingeix per tenir les fulles de la zona del mig de la tija verticil·lades, i els tèpals de color morat amb taques més fosques. Les altres dues espècies de *Lilium* més o menys silvestres a Catalunya són *Lilium pyrenaicum* (exposat aquí més endavant), de flors grogues; i *Lilium candidum* (exposat en un altre capítol), de flors blanques. **Lilium** al món compta, però, amb un centenar d'espècies.

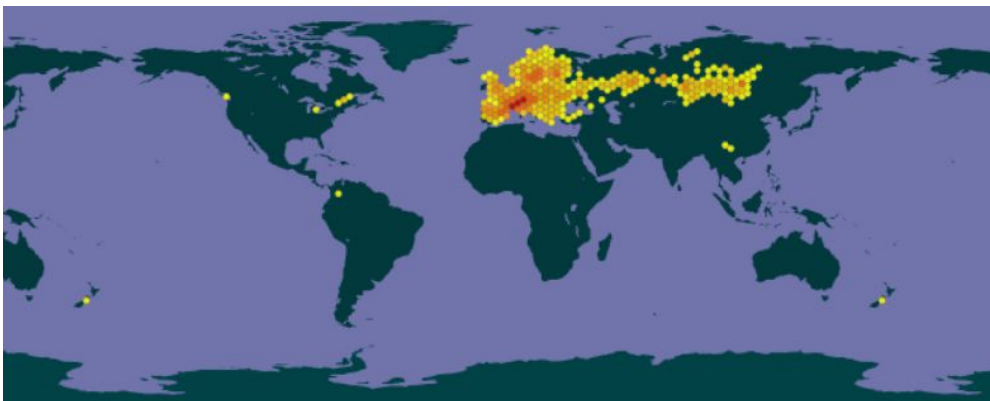
El **marcòlic** té la tija és ben dreta (fins a 1.5m) i simple. Fa fulles el·líptiques lanceolades agrupades per pisos horitzontals de 6 a 10. Bona part sota la inflorescència està despullada de fulles. Les flors són en raïm lax de 3 a 8, capcotes, amb les 6

divisions enrotllades cap amunt a la meitat distal, de color rosa fosc, amb taques púrpura. Al madurar i fructificar es redrecen. La ceba subterrània és ben groga i de peces estretes ben juntes. El bulb fa 3-5 cm de diàmetre i és ovoide amb escates d'un groc clar. La tija fa 60-180 cm i és de color verd o tenyida de morat i és glabrescent a la zona superior. Les fulles apareixen a la primavera i són més o menys pubescents als nervis del revers; i són força mats. Les fulles de la zona mitjana fan 7-15 × 1-6 cm, i s'agrupen en verticils de 5-10, separats entre ells. Les fulles són lanceolades, patents. Les dels extrems són menors alternes o gairebé oposades i més aplicades. La inflorescència és un raïm de 1-15 flors, alternes, pèndules, amb bràctees aïllades o en parelles, ciliades al marge (o glabres). Els pedicels són patents i recorbats a l'extrem en plena floració. Les flors no fan olor. El periant és estrellat, amb tèpals ampleament lanceolats, de 25-40 × 12-55 mm, i estan molt cargolats cap avall a la punta. El nectari té taques negres i és més o menys fimbriat. Els filaments estaminals fan 28-35 mm i són de color entre crema i verdós. Les antres fan 8-11 mm i són vermelles (o grogues), amb el pol·len ataronjat. L'estil fa 12-17 mm. La càpsula fa 20-35 mm i és dreta. Les llavors són triangulars i planes amb voravins membranosos, de color marró més o menys clar, fan 7-8.5 × 5.5-6.5 mm. Els grans de pol·len tenen una sol embolcall de 8.5-16 micres (amb exina de 1.5-2.5 micres), i fan 59-85.5 × 38-60 micres

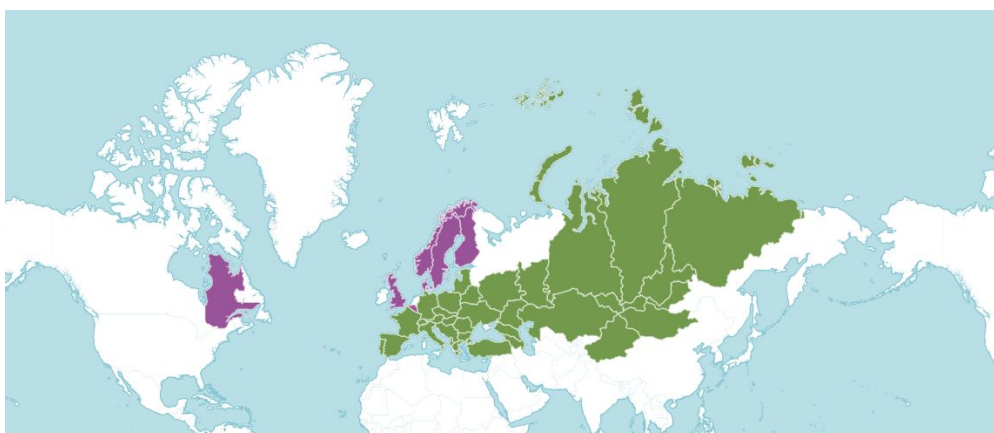
MALURES: *Botrytis elliptica*; virus LSV (*lily symptomless virus*), fitoplasma de fil·lòdis.

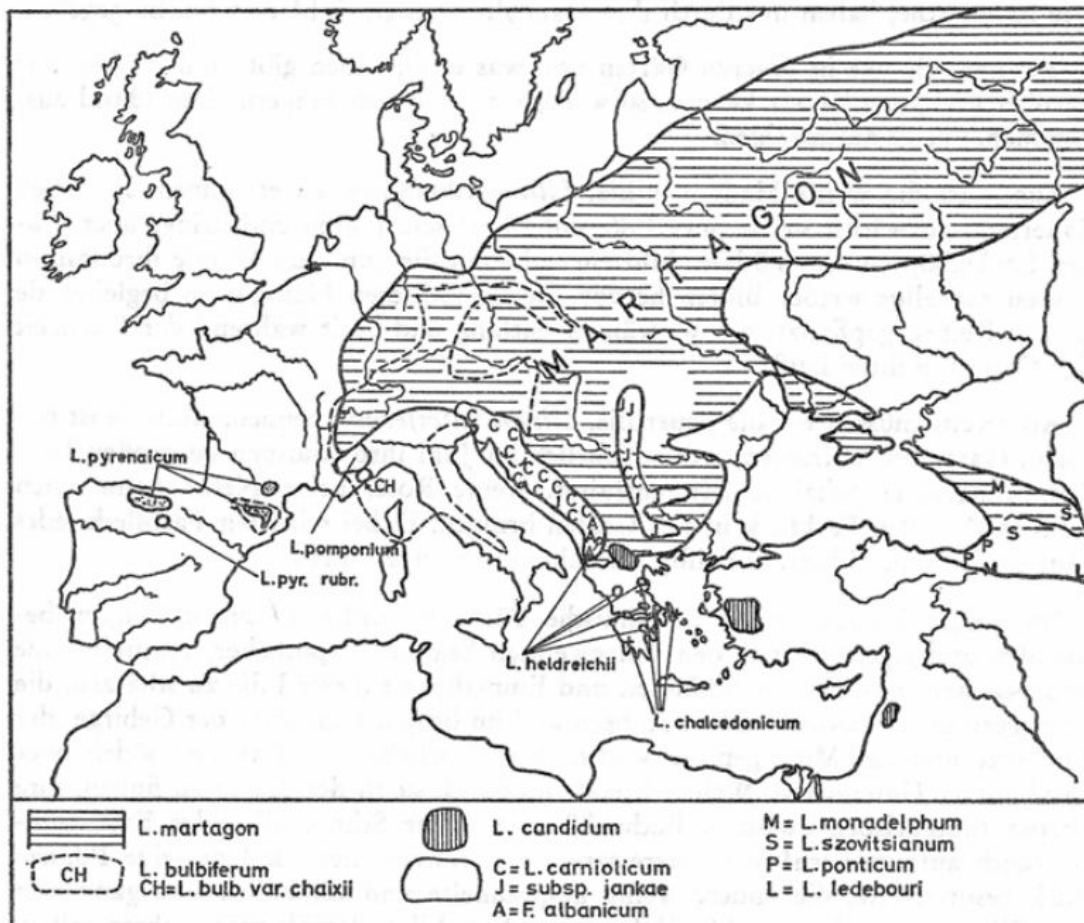
HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

És típic de l'estatge montà però arriba als boscos de pi negre i avetoses de l'estatge subalpi (fins els 2100 m snm), dins els boscos o a les clarianes o marges humits. És una espècie protegida. És espècie típica eurosiberiana. A Catalunya es fa a la Serralada Litoral (Maresme, La Selva) Serralada Prelitoral (Serra de Prades, Montserrat), Serralada Transversal i Pirineus. A les vernedes del Maresme l'acompanyen *Anemone nemorosa*, *Doronicum pardalianches*, *Ranunculus ficaria*, *Symphytum tuberosum*. A les fagedes l'acompanyen. A les comunitats de megafòrbies alpines l'acompanyen *Acontium sp. pl.*, *Adenostyles alliariae*, *Cicerbita alpina*, *Cicerbita plumieri*, *Doronicum austriacum*, *Gentiana burseri*, *Ranunculus platanifolius*, *Veratrum album*. A les teixedes de Montserrat l'acompanyen *Anemone hepatica*, *Buxus sempervirens*, *Campanula speciosa*, *Campanula trachelium*, *Geranium robertianum*, *Ilex aquifolium*, *Sanicula europaea*, *Viola alba*. Els bulbs dels marcòlics alpins són més reputats com a medicinals.

Lilium martagon al món, segons GBIF i (a sota) segons Plantsoftheworld

Lilium martagon (i altres espècies afins) a Europa. Mapa de CARL FELD-MAIER

PROPIETATS MEDICINALS DEL LILIUM MARTAGON

- analgèsic
- anticancerigen
- antiinflamatori
- antisèptic
- cordial
- diürètic
- emmenagog
- emol·lient
- hemostàtic
- inhibidor de la síntesis de melanina
- mucolític
- resolutiu
- sedant
- vulnerari

USOS MEDICINALS DEL LILIUM MARTAGON

S'empren o bé la ceba (matxucada i aplicada o bullida amb llet i presa), o bé les flors (ungüent en oli per a afeccions de la pell).

- abscessos (BUL + llet, bullit)
- amenorrea UI
- atonia gàstrica (BUL + vi)
- bonys UE
- cabell dèbil UE
- càlculs biliars FLO
- càncer
- caspa UE
- catarro FLO UE
- cistitis
- colze de tenista/miner
- contusions
- cremades UE (+ oli)
- èczemes UE
- estrenyiment
- ferides
- fongs als peus UE
- furúncols UE
- grans infectats UE (+ llet + llard)
- hemorràgies internes post-part (BUL + mil·lles + escorça blanca de pollancre)

- hemorroides
- hèrnies BUL UE
- mal de queixal UE
- mastitis UE
- migranya
- nòduls reumàtics UE
- ossos fracturats BUL UE UI(+ vi)
(BUL en truita)
- paràsits
- quists UE (+ sal)
- rectitis
- retenció d'orina
- taques fosques a la pell UE (+ oli)
- tendrums
- tumoracions UE
- úlceres estomacal
- úlceres UE
- voltadits

USOS CULINARIS

Cru, bullit amb llet i mantega, fregit, cuit a la brasa, o assecat (en pols i afegit amb llet a les farinetes de civada), el bulb del marcòlic es menja a Sibèria. Els kyrgyz adoben l formatge d'ovella amb la ceba de marcòlic.

VETERINÀRIA

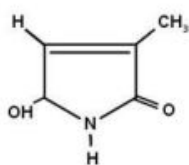
La ceba de marcòlic capolada fins a fer una pasta homogènia s'aplica allà on s'hagi trencat un corn, s'embenen bé i s'immobilitza amb parracs i pals i acaba soldant-se. La pasta barrejada amb vinagre s'aplica al braguer contra la mastitis, o també contra paràsits, nafres o èczemes al bestiar.

PREPARATS

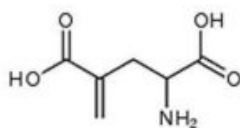
- Emplastre contra fractures òssies o contusions: ceba de marcòlic capolada + resina d'avet + sal + rovell d'ou + alfals.
- Tintura de flors: antiinflamatòria.

PRINCIPIS ACTIUS

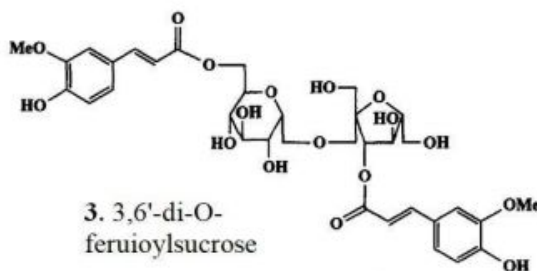
- (-)-5-hidroxi-3-metil-3-pirrolín-2-ona-5-O-(6-O-p-cumaroïl-beta-D- glucopiranòsid)
- (25S)-5-alfa-espirostan-3-beta,17-alfa,27-triol 3-O-[O-beta-D-glucopiranosil-(1-->2)-O-beta-D-glucopiranosil-(1-->4)-beta-D- glucopiranòsid]
- (25S)-espirost-5-èn-3 beta,17'-alfa, 27-triol 3-O-[O-beta-D-glucopiranosil-(1-->2)-O-beta-D-glucopiranosil- (1-->4)-beta-D-glucopiranòsid]
- 2(S)-1-O-cafeoil-3-O-beta-D-glucopiranòsid-glicerol (=regalòsid)
- 3,6'-di-O-feruloil-sacarosa
- àcid cafeic POL àcid gamma-metilè-glutàmic BUL (+ al juny)
- alcaloides 0.16% part aèria i fins a 0,3 a la ceba (BUL) (+ a l'abril)
- alfa-carotè-5,6-epòxid POL
- Bor BUL
- dioxina POL
- Ferro BUL
- indol-carbinol POL
- jatrofam 5-O-O-beta-D-glucopiranòsid
- jatrofam 5-O-[O-beta-D-glucopiranòsid-(1→3)-beta-D-glucopiranòsid
- lilidina (=jatrofam) (=5-hidroxi-3-metil-1,5-dihidro-pirrol-2-ona) FUL TIJ
- llimonè POL
- proteïnes BUL
- substàncies mucoses BUL
- sucres BUL
- vitamines BUL

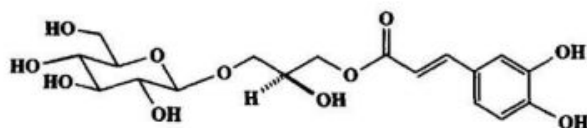
1. lilidine

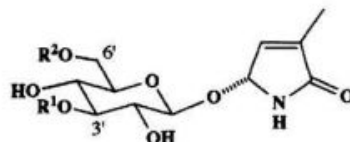
2. γ -methyleneglutamic acid

3. 3,6'-di-O-feruloylsucrose

4. (2S)-1-O-caffeoyl-3-O- β -D-glucopyranosylglycerol (regaloside C)

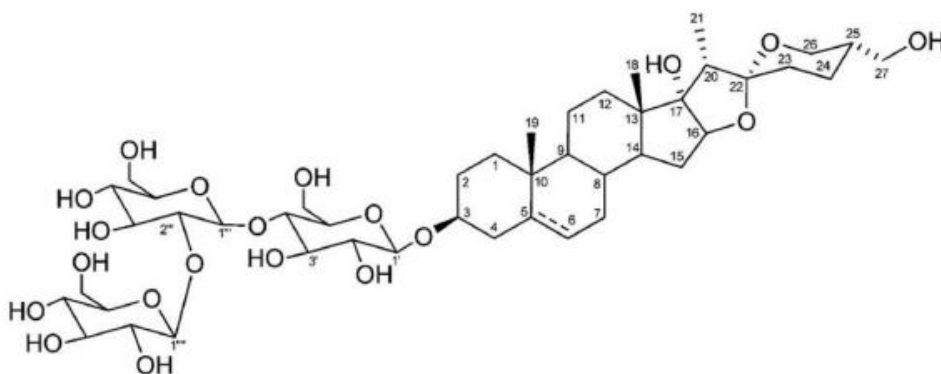
5.

β -D-Glucopyranosyl

6.

H

p-Coumaroyl

8. Δ^5

9. 5 α -H

- xantofil·les POL

MÉS INFORMACIÓ

https://www.researchgate.net/profile/Dmitry-Bokov/publication/335681956_Ethno-pharmacological_review_on_the_wild_edible_medicinal_plant_Lilium_martagon_L/links/5d7422f192851cacdb293ccf/Ethno-pharmacological-review-on-the-wild-edible-medicinal-plant-Lilium-martagon-L.pdf

* * *

LLIRI DE NÚRIA

LILIUM PYRENAICUM Gouan [1773, Illustr. Obs. Bot. : 25] **2n =24**

És una espècie protegida als Pirineus i a la Serralada Cantàbrica. Això no vol pas dir que l'administració pública al fer pistes noves la faci desaparèixer. Es fa a les clarianes de les pinedes de pi negre (*Pinus mugo* ssp. *uncinata*) inclinades fins a 2300 m snm. Des de la zona de Camprodon a la de Vielha, i més enllà, fins a Astúries. És similar a l'espècie anterior, però, té les flors grogues (amb punts vermells), o molt rarament de color rosat ataronjat, i les anteres les té d'un vermell més clar que el marcòlic. Les fulles no les té disposades per pisos sinó alternes; i són abundants fins la mateixa inflorescència (tot i que a sota són menors). També es cultiva a alguns jardins de la zona pirinenca alta. Hom l'emptra (macerant les flors en licor d'anís o en oli) com a succedani d'*Arnica montana*, contra cremades, cops, ferides, inflamacions.

PREPARATS

Emplastre vulnerari per curar ferides: ceba de marcòlic + oli + sal + julivert + malví + carbassina (*Bryonia dioica*) + *Umbilicus rupestris* + ruda.

La ceba del Lliri de Núria cuïta es dona al bestiar que s'ha fet mal a les potes. També s'introdueix la pasta dins les ferides del bestiar perquè cicatritzin ràpid.

Bullida aquesta ceba en llet i barrejada amb llard s'aplica a grans infectats. Cal canviar l'emplastr cada 3 hores.

Lilium pyrenaicum. Foto: PERE MASDÉU

